

A. Gergely András

Füzérbe font szabadság(ok)

Vörös István korábbi regénye, a *Thomas Mann kabátja* fejezetei önálló novellaként is szerveződtek az olvasó szemei elé, új novellafüzére viszont már regényként is ízelhető. No, nem egyszerű meseféleként, vagy a laza szövésű íróregény foltonfoltjait követő tónusban, mely már a választ is kínálja a létezés és az alkotás alapkérdéseire... – hanem úgy, ahogyan a különböző történetek motívumai és mondatai tükröződnek egymásra, majd abból az egység és teljesség látszólag véletlen kapcsolathálóba fonja a história valóságát,¹ valamiféle magántónusú nemzeti konzultáció aberrált keretében.

Fejezetei a „Milyenek a szegények?”, „Milyenek az ételek?”, „Milyen a történelem?” és „Milyenek a migránsok?” kulcskérdések köré illeszkednek. S ahogyan a bakonymérői Tamás Marci névbetűből összekomponált Th. Mann a „napozó disznók”, a „lélekvándorlás”, a „Fekete Elefánt” légköre, a „valóság sznobizmusa” és „az ördögi jogok szerződése” kavargásában keresi-leli-kavarja a maga írói világát, titkos aranyszálat varratva gallérijába, úgy a „Faust kabátja” kivagyiságával „az igazolatlan létbe csúszni át” keserűdes pajkosságát is átélni engedi emitt, ahol a jelenkori Budapestet és a korajövőkori agglomerációt faggatja, a városon és társadalmon kívül maradtak világát teszti, s ekörül nemcsak életsúlyos állapotokat fogalmaz, élethelyzetei már messze nemcsak valamiféle közömbös táji ködből vagy „őszi áldozatból” állnak, hanem a kérdező kivagyiságával „az igazolatlan létbe csúszni át” keserűdes pajkosságát is elrejtik. A historikus sodrások nemcsak „búcsút” jelentenek „a mágikus realizmustól”, de a szegény állástalan tanító sorsától a frissen utcára került férfi első szabad(téri) éjszakájáig még megannyi búcsút tesztítenek ki: a groteszktól, a politikától, a szabadságtól is elköszön a „határsértés” fejezetzáró soraiban, ahol az ember földjén már nem a traktor az úr, hanem a köztársaság és a királyság közötti őrtorony soklövetűje. Álújsághíre épp oly lelkes-lendületes, mint cinikája, jól szabott ironiáját abból a cseh irodalmi milióból hozta, ahol amúgy hol költőként, hol regényíróként, hol fordítóként, hol oktatóként is mozog. A „nemróla szóló történet” pedig átvezet „a túlvilág kiürítésébe”, Gagarinnal (korábbi regényhőse száguldó mitikus hősével) való találkozás „semmi és valami közötti” légkörébe, de az ételek fejezetében a túlélés, a haladás, az emlékezés, a múlt és a feledés receptjeit is beilleszti két kupica pálinka elé. Talán az élelem-mitikus mozaikgyűjtemény záróegysége mint a lét kocsonyás alaptónusa határozza meg a lehetséges jövőképet, avagy a történelemmel leszámolás gyász-élményét, varjú-károghányi tónusát, s nem utolsósorban az „Ófelsége pincére voltam” attitűdjével a Hruscsov pincére voltam korélményét cseréli fel. Megcsökött kísértethajója pedig nemcsak

¹ *A szabadság első éjszakája*. Noran Libro Kiadó, Budapest, 2019., 408 oldal

átszáguld a történelmen, de „felmentést kap sorstalanságból” is, miképp „a magára maradt gép melankóliája” már a hit lehetetlenségeit is magával hozza.

A „Tanácstalan Köztársaság” és a „Temető Dunakairóban” derűje már a tévtanok idejét, a tiszadamaszkusi vörösbort, a hajdúkémbridzsi üvöltést és Nostradamus keményen Brüsszelnek ellentmondó hangsúlyait hozza. A migránsok milyenségére figyelmeztető tónusban pedig mosolyogtatóan válaszol: „Milyenek a migránsok? Nem migránsok. Olyanok, mint amilyen ötven éven át voltam, vagy olyanok, mint amilyen néhány másodpercig vagyok néha? Lelkesedem egy tengeröblökkel sűrűn tagolt jókora földdarab iránt, ahol élnem kell? /.../ Milyenek a migránsok? Ezt akarod tudni még most is, amikor a szó már, sok más szó mellett, elfelejtődött? Nézz a tükörbe!”

Na persze, mire ez eszmeképzetek végleg egybeállnak, 2050-re, s mikorra már végleg „összeomlott a gandhiánus békediktatúra. És a világból egyre jobb hely lett. Véget ért a béketeror. Az apolitikai korrektség. Itt van újra a politikai szemétség. Intrika, hazudozás, színlelés, lopás és felelősségáthárítás. /... / Végre jobb hely lesz a világ”. E derűs és tragikus, Hrabal-os és antisorsrealista világban nemcsak a pincérnő táncol egyet Hruscsovval, hanem az olvasók is a Szerzővel. Köszönjük a táncot, s a képzetet is, miszerint az elmúlt harminc év krónikáját „Nem kell félni, hogy túl sokan elolvassák, és nyugodtan el is felejtethem, mert senki sem fogja firtatni, hogyan is volt valójában” (400. oldal).

A gyász hír okossá tesz – közli egyik novellacíme. S túlélővé talán, ha az egész mindenség gyász híre jön. Már legalább a sorsrealista firtató figyelme felé...